

- ляєв, М. С. Демкова та ін.; за ред. І. Г. Малюкової. — Київ : Поліграф-Плюс, 2007. — 254 с.
10. Туровець В. В. Преобразование электронной системы государственного управления на основе концепции "Электронного правительства" (социологический анализ) : автореф. дис. ... канд. социол. наук / Туровец Василий Васильевич. — Москва, 2005. — 174 с.
 11. Riley T. Electronic Governance: Living and Working in the Wired World / T. Riley // Volume 2. — 2001.
 12. Словарь по электронной коммерции. — Режим доступа: <http://www.perfekt.ru/dict/e-com.html>. — Загл. с экрана.
 13. Про бібліотеки і бібліотечну справу : закон України від 27.01.1995 р. № 33/95-ВР. — Режим доступу: www.rada.gov.ua. — Назва з екрана.
 14. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 — 2015 роки : закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. — Режим доступу: www.rada.gov.ua. — Назва з екрана.
 15. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. — Режим доступу: www.rada.gov.ua. — Назва з екрана.
 16. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 р. № 918-р. — Режим доступу: www.rada.gov.ua. — Назва з екрана.
 17. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. — Режим доступу: www.rada.gov.ua. — Назва з екрана.

Проведен термінологічний аналіз предметної області інформаційно-комунікаційного забезпечення бібліотеками електронного управління в Україні, в частині в'ячена сутність понять "електронне управління", "електронна услуга", "бібліотечна услуга". С помощью понятийно-терминологического анализа предложено новое понятие "библиотеки по доступу к электронному управлению".

The article presents the results of the terminological analysis of the subject area of information and communication software e-government by libraries in Ukraine, in particular the essence of such concepts as "e-government", "electronic service", "library service" is clarified. With the help of conceptual-terminological analysis was proposed a new concept of "libraries on access to e-government".

Надійшла до редакції 4 травня 2018 року

УДК 021.64(100): 027.5(477)

Ольга Шендрик,
аспірантка КНУКІМ

Науково-теоретичні підходи щодо міжнародної співпраці публічних бібліотек України: бібліотекознавчий аспект

Здійснено огляд наукових праць щодо міжнародної співпраці публічних бібліотек. Виявлено важливі теоретичні та практичні підходи до міжнародної співпраці публічних бібліотек. Висвітлено ступінь теоретичної розробленості досліджуваної проблеми у працях вітчизняних і закордонних науковців.

Ключові слова: міжнародна співпраця бібліотек, міжнародний проект, публічна бібліотека.

Постановка проблеми. Невіддільною частиною міжнародних зв'язків будь-якої держави є співпраця і в галузі бібліотечної справи. Історично цей процес бере початок від зародження бібліотек і проходить низку етапів, зумовлених розвитком людської цивілізації загалом і особливостями світової бібліотечної справи зокрема. В умовах розбудови інформаційного суспільства, відповідно до викликів сьогодення, актуальним є розвиток та зміцнення тісної взаємодії бібліотечних установ. Публічним бібліотекам відведена вагома роль у сучасній міжнародній інформаційній діяльності, спрямованій на розвиток співпраці в комунікаційній сфері, заохочення до обміну інформацією незалежно від кордонів і рівноправну участь у світових інформаційних потоках, використання глобальної економічної інтеграції на основі міжнародної інфраструктури в націо-

нальних інтересах, об'єднання інтелектуальних ресурсів різних країн для прогресивного розвитку цивілізації.

Участь українських публічних бібліотек у міжнародній співпраці сприяє інтеграції вітчизняного культурного простору до світового, формуванню привабливого іміджу нашої держави. Включення книгозбірень як рівноправних учасників інформаційного простору будь-якого рівня в процеси глобалізації спонукає до вивчення на науково-теоретичному рівні проблем міжнародної співпраці публічних бібліотек України, співвіднесення закономірностей і принципів розвитку цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти міжнародної співпраці бібліотек розглянуто в роботах численних теоретиків і практиків бібліотечно-інформаційної діяльності: В. Пашкової, О. Воскобойникової-

Гузевої, Т. Вилегжаніної, І. Шевченко, Т. Ярошенко, Т. Гранчак, О. Онищенко, Л. Дубровіної, Л. Прокопенко, Г. Солоіденко, В. Попика та ін. [3]. Ці дослідження дають змогу теоретично осмислити загальні особливості розвитку міжнародної співпраці у бібліотечно-інформаційній сфері, її вплив на трансформацію публічних книгозбірень і бібліотечної справи загалом.

Мета статті — виявити основні науково-теоретичні підходи щодо міжнародної співпраці публічних бібліотек України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надзвичайної актуальності набуває розвиток міжнародної співпраці публічних бібліотек у контексті забезпечення вільного доступу до інформації, стимулювання їх належної репрезентації у світовому науковому просторі та вдосконалення форм і методів обслуговування користувачів.

Важливим чинником для розвитку бібліотечно-інформаційної сфери (БІС) О. Воскобойнікова-Гузева вважає соціальне партнерство. Дослідниця наголошує, що співпраця книгозбірень із державними й місцевими органами влади, підприємствами та організаціями, громадськими об'єднаннями й окремими громадянами у сучасних умовах є дієвим інструментом для розв'язання нагальних проблем бібліотечної галузі.

Авторка пропонує власну концепцію розвитку соціального партнерства у бібліотечно-інформаційній сфері, одним із напрямів якої є розширення міжнародної співпраці для обміну досвідом та реалізації конкретних програм і проектів. Певні напрями бібліотечно-інформаційної діяльності можуть підтримуватися та стимулюватися завдяки участі бібліотек України у міжнародних програмах та проектах. Дослідниця розглянула міжнародні ініціативи з найвищим рівнем ресурсного забезпечення та сучасними методами управління ("Бібліоміст", "Інтернет для читачів публічних бібліотек", "Глобальні бібліотеки", "UkrELib: Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України") і виявила, що вони суттєво впливають на розвиток публічних та університетських бібліотек нашої держави, модернізацію їх матеріально-технічної бази, стимулюють вихід у світовий науковий простір.

Перспективними напрямками подальших бібліотечнознавчих і міждисциплінарних досліджень О. Воскобойнікова-Гузева визначила проблематику вивчення досвіду та особливостей міжнародної співпраці й проектного розвитку вітчизняних бібліотек як системного й стратегічного явища, комплексного розгляду кадрового ресурсу БІС України, що є основним чинником прогресу інфотворчого середовища [3].

У зростанні інтелектуального потенціалу соціуму важливу роль відіграють громадські організації, об'єднання, товариства. В. Пашкова, зокрема, дослідила роль бібліотечних асоціацій і визначила, що це громадські об'єднання, діяльність яких сприяє розвитку бібліотечної справи, а також модернізації системи обслуговування. Авторка висвітлила внесок професійних асоціацій у розроблення й удосконалення бібліотечно-інформаційного законодавства, а також приділила увагу впровадженню в Україні прогресивного закордонного досвіду, реалізації міжнародних проектів, як-от "Інтернет

для читачів публічних бібліотек (LEAP)", "Вікно в Америку", "Бібліоміст", PULMAN, "Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України" та ін. [12].

У монографічних роботах О. Онищенко, Л. Дубровіної, В. Горového також досліджено питання створення громадських організацій, міжнародної співпраці, що полягає у посиленні міжбібліотечних контактів й особистого спілкування вітчизняних бібліотекарів з іноземними колегами, участь Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в міжнародній бібліотечній кооперації. Автори доводять, що бібліотеки нашої держави — активні учасники світового книгообміну та обміну спеціалістами, досвідом формування українознавчих зібрань тощо. Відбувається плідна взаємодія із закордонними організаціями в Україні, зокрема з представництвом ООН, ІФЛА, Британською радою, Французьким культурним центром, Гете-Інститутом, Радою міжнародних наукових досліджень (IREX), Міжнародною асоціацією сприяння співпраці з науковцями країн СНД (INTAS) та ін. [11].

Г. Солоіденко визначила пріоритетні напрями роботи громадських і самоправних організацій в управлінні бібліотечно-інформаційною діяльністю, особливе місце з-поміж яких посідають такі заходи: розширення інформаційного обміну, зокрема результатами професійної наукової та інформаційно-бібліографічної діяльності; підготовка спільних наукових видань; розроблення та реалізація багатосторонніх програм і проектів; розвиток міжнародних зв'язків із бібліотеками та інформаційними центрами світу [17].

Аналізуючи тенденції інтеграції вітчизняних бібліотек до інформаційного простору, І. Давидова зазначала, що "інформаційний простір України стає однією з найважливіших сфер міжнародної співпраці" [6].

На важливості створення міжнародних організацій акцентує дослідниця Л. Прокопенко, розглядаючи питання міжнародної співпраці національної бібліографії крізь діяльність бібліографічної секції міжнародної організації ІФЛА. Інтернаціональну співпрацю у галузі національної бібліографії авторка визначає як обов'язкову умову для отримання поглиблених знань про закордонну національну бібліографію для ухвалення професійних рішень у вітчизняній теорії та практиці з урахуванням світових вимог. Учена виявила, що ефективний розвиток вітчизняної бібліографічної галузі неможливий без повноцінної міжнародної співпраці, що потребує вироблення її стратегії й тактики. Л. Прокопенко з'ясувала, що одним із пріоритетних напрямів бібліографічної діяльності є активна участь українських бібліографів у роботі ІФЛА, що надає широкі можливості для систематичного вивчення іноземного досвіду та його застосування у вітчизняній бібліографічній практиці [16].

Важливість розвитку міжнародної співпраці у сфері національної бібліографії доводить І. Лиханова. Авторка представила систему національної бібліографії України, яка надасть можливість сформувати єдину інформаційну базу даних про сукупний вітчизняний фонд документів, акумульований у процесі історичного розвитку держави; забезпечить доступ до національного фонду документів вітчизняних та іноземних користувачів; дасть змогу налагодити функціо-

нування системи національної бібліографії як частини світових інформаційних систем на основі міжнародного обміну бібліографічною інформацією [9].

Чен Цзешінь досліджує міжнародний досвід бібліотечної спільноти в напрямі розвитку комп'ютерних бібліотечних мереж, який характеризується процесами створення цифрових (електронних) бібліотек, відкритих для взаємодії через канали глобальної мережі Інтернет. Розроблення бібліотечних веб-сайтів є важливою організаційно-технологічною умовою багатостороннього взаємобміну документами та інформацією, налагодження інтернаціональної кооперації. Автор комплексно проаналізував світовий досвід у сфері комп'ютеризації університетських бібліотек та використання в їх діяльності інтернет-технологій для об'єднання ресурсів у комп'ютерні мережі [18].

О. Василенко досліджувала бібліотечну статистику в Україні й серед основних перспективних напрямів її розвитку визначила активізацію співпраці на міжнародному рівні. Акцентувала увагу на потребі поглиблення координації роботи органів стандартизації, співпраці бібліотек і бібліотечних асоціацій. Успішна реалізація завдань розвитку бібліотечної діяльності на основі міжнародних стандартів, оновлення термінології, поступове впровадження новітніх методик із формування інтегрованих інформаційних ресурсів та е-сервісів, організації бібліотечної статистики та створення системи охорони об'єктів інтелектуальної власності в бібліотеках пов'язані з консолідацією зусиль і поглибленням співпраці провідних книгозбірень України та залученням до цього процесу бібліотечних асоціацій. Розвиток нормативно-методичної бази бібліотечної діяльності на основі світових стандартів дасть змогу підвищити рівень роботи вітчизняних бібліотек щодо забезпечення суспільства якісною інформацією, сприятиме активізації їхньої участі у міжвідомчих та міжнародних інформаційних проєктах, прискоренню інтеграції у світову бібліотечно-інформаційну спільноту [1].

Проблематику створення оновленої концепції організації бібліотечної справи порушено у публікаціях Т. Вилегжаніної, яка розглядає функціонування бібліотек в інформаційному середовищі крізь процес кооперації. Саме розвиток координації й кооперації сприяє інтеграції роботи книгозбірень на вищому рівні — корпоративному. Він передбачає створення умов для представлення якісного інформаційного продукту з використанням сучасних інформаційних технологій, модернізацію управління бібліотечними ресурсами, формування нового інформаційного середовища. Міжнародна співпраця публічних бібліотек сприяє розвитку вітчизняної бібліотечної справи, формуванню позитивного іміджу України у світі [2].

Потребу розбудови цілісного і самодостатнього національного науково-інформаційного простору також доводить В. Попик. Науковець стверджує, що кардинальна зміна характеру інформаційно-бібліотечної діяльності передбачає не поступовий, "сталий", а саме гостропроривний характер розвитку, що відповідає революційному характерові змін у науці, технологіях, виробництві й систематизації інформації, цілях і способах її використання [15].

Важливість розвитку міжнародних культурних зв'язків Т. Гранчак демонструє на прикладі діяльності Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Науковець розкрила значення бібліотек у формуванні вітчизняного інформаційного ресурсу, висвітлює специфіку розвитку їхніх фондів як інформаційної бази національного поступу в умовах поширення електронних технологій [4].

І. Шевченко аналізує важливий напрям роботи Української бібліотечної асоціації (УБА) — міжнародну співпрацю і зазначає, що останніми роками активізувалася її робота у проєктах ІФЛА. УБА стала членом Європейської бібліотечної асоціації (EBLIDA), уклала низку угод про партнерство та співпрацю з провідними бібліотечними установами і бібліотечними асоціаціями Польщі, Угорщини, Білорусі, Латвії. Асоціація реалізує бібліотечні проєкти у співпраці з міжнародними організаціями, надаючи додаткові можливості для розвитку вітчизняних книгозбірень [19].

Роль міжнародних проєктів у вдосконаленні роботи бібліотечних установ України розглядають Т. Ярошенко [21], Н. Пелагеша [13], Ю. Половинчик [14], В. Животовська [7]. Автори зауважують, що інтернаціональні ініціативи суттєво впливають на розвиток публічних бібліотек країни, модернізацію їх матеріально-технічної бази, зокрема і сільських, стимулюють вихід у світовий науковий простір університетських книгозбірень. На думку науковців, реалізація міжнародних проєктів наблизить нашу державу до європейської цивілізації.

В. Жукова проаналізувала процеси глобалізації інформаційно-бібліотечної діяльності в напрямі мобілізації бібліотечних об'єднань, участі в міжнародних проєктах та використання глобальної мережі Інтернет. Зокрема, це проєкти зі створення об'єднаних баз даних та інших корпоративних інформаційних продуктів; спільне інформаційне обслуговування користувачів; участь у роботі професійних асоціацій [8].

Д. Ніколаєв зазначає, що ефективність міжнародних комунікацій залежить від плідної співпраці в різних напрямках бібліотечно-інформаційної діяльності й базується на професійних зв'язках [10].

Міжнародну співпрацю бібліотек розглядали також російські науковці А. Земсков, М. Алексєєва, Н. Ігумнова, Я. Шрайберг, С. Гришина та ін. [20].

С. Гришина, на основі аналізу історичного досвіду, дослідила сучасний стан міжнародної бібліотечної співпраці російських бібліотек. Авторка визначила основні напрями цієї взаємодії, серед яких виокремила участь у роботі й програмах міжнародних бібліотечних організацій та з'ясувала, що рівень розвитку міжнародної бібліотечної співпраці як складної системної діяльності визначають численні зовнішні та внутрішні чинники, одним із яких є особистісно-психологічний. Дослідниця акцентувала на важливій ролі інтернаціональної кооперації для розвитку й ефективного функціонування обласних бібліотек [5].

Висновки. Отже, міжнародну бібліотечну співпрацю фахівці розглядають як системну діяльність урядових і неурядових організацій, установ і закладів, груп осіб чи окремих осіб у двох чи більше країнах задля сприяння розвитку бібліотечно-інформаційного

і пов'язаних із ним видів обслуговування, бібліотечної справи та бібліотечної професії загалом на взаємовигідних засадах.

Проблема міжнародної співпраці у бібліотечній галузі України не була предметом спеціального дослідження, проте системно розглянути цю тему дають змогу наукові праці бібліотекознавців, істориків та інших науковців. Виявлено, що дослідники здебільшого приділяють увагу програмам із найвищим рівнем ресурсного забезпечення й сучасними методами управління, а також вивчають: спільні програми та проекти; діяльність професійних об'єднань; проблеми комплектування, книгообміну; електронні ресурси й питання цифрових даних, їхнього формування, збереження та використання, запровадження вільного доступу до них; проблеми авторського права в мережевому просторі тощо.

Аналіз наукових розвідок свідчить про брак узагальнень щодо ролі міжнародної співпраці для розвитку публічних бібліотек України та цілісних теоретичних досліджень з окресленої теми, а також недостатню розробленість порушеної проблематики.

Список використаної літератури

1. Василенко О. М. Бібліотечна статистика в Україні: (1992—2005 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Василенко Ольга Миколаївна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2007. — 20 с.
2. Вилегжаніна Т. Т. Українські бібліотеки в процесі євроінтеграції / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. — 2016. — № 3. — С. 4—5.
3. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ : Академперіодика, 2014. — 362 с.
4. Гранчак Т. Ю. Міжкультурна комунікація як напрям діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / Т. Ю. Гранчак // Бібліотечний вісник. — 2015. — № 1. — С. 46—52.
5. Гришина С. М. Международное сотрудничество российских библиотек: историко-теоретические и организационно-практические аспекты : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Гришина Светлана Михайловна — Казань. — 2006. — 239 с. — Режим доступа: <http://www.disscat.com/content/mezhdunarodnoe-sotrudnichestvo-rossiiskikh-bibliotek-istoriko-teoreticheskie-i-organi>. — Загл. с экрана.
6. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія / І. О. Давидова. — Харків : ХДАК, 2005. — С. 238.
7. Животовська В. Діяльність Кіровоградської регіональної бібліотечної асоціації як складової частини Української бібліотечної асоціації / В. Животовська // Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського. — Режим доступа: http://library.kr.ua/latvia/zhivotov_g.html. — Назва з екрана.
8. Жукова В. П. Глобалізаційні процеси в інформаційно-бібліотечній діяльності // Вісник Харк. держ. академії культури. — 2014. — № 44. — С. 248—254.
9. Лиханова І. Розвиток концепції національної бібліографії України у XX столітті : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Лиханова Ірина Геннадіївна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2005. — 20 с.
10. Ніколаєв Д. В. Міжнародна взаємодія бібліотек у сучасних умовах розширення єдиного інформаційного простору / Д. В. Ніколаєв // Вісник Харківської державної академії культури. — 2012. — Вип. 35. — С. 124—132.
11. Онищенко О. С. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ : НБУВ, 2011. — 232 с.
12. Пашкова В. С. Еволюція національних бібліотечних асоціацій : автореф. дис. ... д-ра іст. наук / Пашкова Валентина Степанівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2010. — 40 с.
13. Пелагеша Н. Європейська цифрова бібліотека: проект створення / Н. Пелагеша // Бібліотечний вісник. — 2008. — № 5. — С. 3—8.
14. Половинчак Ю. М. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського на шляху інтеграції в Єдиний європейський інформаційний простір / Ю. М. Половинчак // Рукописна та книжкова спадщина України. — 2012. — Вип. 15. — С. 238—245.
15. Попик В. Стратегія розвитку бібліотечної сфери та пріоритети формування національного науково-інформаційного простору / В. Попик // Бібліотечний вісник. — 2015. — № 5. — С. 3—9.
16. Прокопенко Л. С. Бібліографічна секція Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та закладів як осередок дослідження національної бібліографії (1965—2002 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Прокопенко Лілія Сергіївна ; Київ. Нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2004. — 18 с.
17. Солоїденко Г. І. Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку : монографія / Г. І. Солоїденко, НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2010. — 204 с.
18. Шзецинь Чен. Бібліотечно-інформаційні мережі Китаю: сучасний стан та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Чен Шзецинь ; Харківська державна академія культури. — Харків, 2003. — 20 с.
19. Шевченко І. Міжнародна співпраця — важливий напрям роботи Української бібліотечної асоціації (нотатки з Форуму бібліотекарів у Астані) / І. Шевченко // Бібліотечна планета. — 2012. — № 4. — С. 6—8.
20. Шрайберг Л. Я. Международный библиотечный информационный и аналитический центр: новая политика партнерства в новом веке / Л. Я. Шрайберг // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: нове технології и новые формы сотрудничества : материалы 7-й Междунар. конф. "Крым 2000". — Режим доступа: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=libraries&id=1464. — Загл. с экрана.
21. Ярошенко Т. О. Європейська цифрова бібліотека / Т. Ярошенко // Бібліотечна планета. — 2009. — № 1. — С. 41.

Осуществлен обзор научных работ, касающихся международного сотрудничества публичных библиотек. Выявлены важные теоретические и практические подходы к необходимости обоснования международного сотрудничества публичных библиотек. Освещена степень теоретической разработки исследуемой проблемы в трудах отечественных и зарубежных ученых.

A review of scientific works on the international cooperation of public libraries was conducted. The important theoretical and practical approaches to the necessity of substantiation of international cooperation of public libraries are revealed. The degree of theoretical elaboration of the studied problem in the works of domestic and foreign scientists is highlighted.

Надійшла до редакції 17 травня 2018 року